

Henry Ussing – "Glimt af dansk kirkelivs store personlighed – hans tanker om menighedslivet"

ved sognepræst Susanne Fabritius de Tengnagel, næstformand i Kirkefondets bestyrelse.

Nyt fra Kirkefondet nr.1 – januar 1994

Henry Ussing

"Glimt af dansk kirkelivs store personlighed - hans tanker om menighedslivet".
ved sognepræst Susanne Fabritius de Tengnagel, næstformand i Kirkefondets bestyrelse.

I efteråret -93 sad jeg og bladede årgang 1943 af Dansk Kirkeliv igennem i håb om at finde nogle kommentarer omkring jødeforfølgelserne oktober -43, men måtte lede forgæves. Derimod læste jeg med stor interesse Skovgaard-Petersens nekrolog over Henry Ussing, der døde den 30. oktober 1943. Det gav mig lyst til at læse Ussing, og jeg fandt ud af, at Ussing havde adskillige artikler i Dansk Kirkeliv, både andagtsstykker, om forholdet mellem stat og kirke og om menighedslivet i de årgange af Dansk Kirkeliv, som jeg er i besiddelse af. Min interesse blev styrket specielt med hensyn til hans tanker om menighedslivet, tanker, som også i dag præger arbejdet i Kirkefondet.

Med skam at melde havde jeg ikke hørt om Henry Ussing, den ene af Kirkefondets stiftere, da jeg i 1990 blev valgt ind i Kirkefondets bestyrelse. Siden har jeg i forskellige sammenhænge fået den opfattelse, at Henry Ussing må have været lidt af en stivstikker, en demagogisk kirketugtsmand og menighedsrevser, hvis tanker, teologi og visioner om kirken hører fortiden til.

Denne artikel kan kun blive et glimt af Ussing og hans menighedstanker for dem, som ikke kender ham. Først og fremmest vil jeg henvise til hans artikel i Dansk Kirkeliv årg. 1937: "Hvorledes Menighedstankerne fandt deres Form i mit Liv" og desuden hans erindringer, der udkom to år efter "Min Livsgerning som jeg har forstået den".

Søren Kierkegaard og Langfredagens evangelium

Henry Braëm Ussing, født 2. juli 1855, blev tidligt vundet for Søren Kierkegaards forståelse af troens afgørelse, afhængigheden af det åndelige livsforhold til Gud i forståelse af ens egen eksistens, samt et liv i Jesu efterfølgelse.

Som tolv-årig var han fulgt med sine forældre til en Langfredagsgudstje-

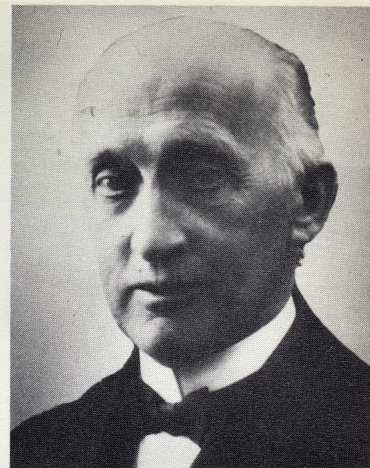
neste i Christiansborg Slotskirke, hvor biskop Martensen prædikede. Den unge dreng lagde særligt mærke til, at biskoppen flere gange gentog "Jeg vil intet andet vide til salighed end Jesus Kristus og ham som korsfæstet". Disse ord gjorde så stærkt et indtryk på Ussing, at Langfredagens evangelium blev det "største", Ussing i sin lange præstetid "måtte" forkynde. Nogle vil nok bebrejde Ussing, at han ikke nåede frem til Påskedagens glædelige opstandelse, men sad fast i korsteologien og syndsbevidsthedens alvor. Jeg vil dog påstå, at der også for Ussing udspringer en påskeglæde i korset med ordene "Der udvælder nådens flod, der genløses sjæle", ord, der stammer fra Ussings salme, som skildrer hans teologiske ståsted og findes som nr. 178 i Hjemlandstoner 1989. Salmen blev sunget ved hans begravelse foruden Grundtvigs "At sige verden ret farvel" og "Den signede dag med fryd vi ser". Ussings salme lyder i al sin enkelthed således:

Jesus, hvor du bange stred,
mine tanker dvæler.
På hvert sted, min frelser led,
dér med tak jeg knæler.
I den dybe rædsels nat
jeg dig ser og følger,
til langfredagsmørket brat
dig for øjet dølgjer.

Jesus, ved dit korsens fod
vil jeg stille knæle.
Der udvælder nådens flod,
der genløses sjæle;
der fandt synderhjertet fred
ved dit blod det rene,
og til salighed jeg ved
kun dit kors alene.

Grundtvigs betydning

Også Grundtvig har haft stor betydning for Ussing. Han, som han kalder Danmarks store Kirkeskjald, har præget hans kirketanker. Han fortæller, at han bedst husker "Sand Kristendom og Kristenhedens Sandhed" og

"Kirkespejl", "begge nedlagde de Spirer til dybere Kirketanker i min Sjæl". Grundtvigs oprindelige kirketanker havde en værdi, som Ussing holdt fast ved i modsætning til den senere udvikling af Grundtvigs tanker, som han ikke fandt i overensstemmelse med de oprindelige. Følgende vers af Grundtvig fra "Talsmand, som på jorderige" forekommer mig at være karakteristisk for Ussings forståelse af kristenlivet:

"Sjælesørger fra det høje,
hold med os et vågent øje,
vogt de små for falk og høj!
Væk de dorske, styrk de svage,
tugt de trygge, trøst de spage,
gør os dagligt husbesøg!
Dan vort hjerte, løs vor tunge,
så vi bede, så vi sjunge
yndelig i Jesu navn!"

Præstebolig i sognet

Fra tiden i det første præsteembede i Vejlbj ved Århus fra 1882-91 lå menighedslivet Ussing på sinde, især inspireret af et studieophold i England. Med hensyn til præsteboligens beliggenhed var der i begyndelsen en del problemer. De kirkelige myndigheder mente, det var passende, at Ussing boede i Århus, men efter megen tovtækteri også i forholdet til sognerådet fik Ussing sin vilje med placering af boligen i sognet. På denne måde følte han, at han pointerede den nære forbindelse med sognets befolkning med hensyn til omsorg og menighedspleje, medens hans hustru Marie holdt søndagsskole for sognets børn.

Ordet skal lyde rent og klart

I tilknytning til embedet i Vejlbys sogn skulle Ussing tage sig af patienterne ved "Jydske Asyl", sindsygeanstalten ved Århus, og her blev han i sit prædikenarbejde bevidst om, at han måtte tage hensyn til, hvad slags tilhørere han stod overfor.

Han gjorde sig iøvrigt umage med at gøre sig forståelig for "den jævne Mand" ved at tale det danske sprog klart og rent uden fremmedord. Han bestræbte sig også på at have en ordentlig udtale, så "Ordene ikke jaskes over i hinanden, men faar Lov at lyde hver for sig".

50 år efter Henry Ussings død er han kun kendt af et fåtal. Var han en visionær kirkefornyer, eller var han en demagogisk kirketugtmand og menighedsrevser?

Præst ved Jesuskirken

Fra Vejlbys sogn blev Ussing kaldet af brygger Carl Jacobsen til at være sognepræst i Hvidovre sogn med Jacobsens endnu ikke færdigbyggede Jesuskirke som filialkirke. Der virkede Ussing i 24 år, indsat i embedet den 15. november 1891. Herefter fra 1915-33 blev han stiftsprovst og sognepræst ved Vor Frue Kirke i København. Om sin

tid ved Jesuskirken fortæller Ussing at "Vel var Jesuskirken godt fuld fra Begyndelsen af, men i den første Tid var Flertallet utvivlsomt udenogsom Tilhørere fra de tilgrænsende Kæmpesogne (Frederiksberg med ca. 50.000 og St. Matthæus med over 60.000 Beboere)".

For Ussing var det vigtigt at få sognets 5000 beboere vakt, så de og ikke kun udensognsfolk fyldte kirken, "Og ved Guds Naade vaagnede snart gennem Bibellæsning i en gammel Skolestue, Husbesøg m.m., Trangen til at høre, saa vi efter et Par Aars forløb kunde regne med, at omtrent Halvde-

len af det store Kirkebesøg kom "fra denne Side af Valby Bakke".

Frivilligt kirkekor

Ussing fortæller også, at han ved Jesuskirken var utilfreds med det lønnele kore, da det ikke havde megen kirkelig holdning. På grund af pengemangel måtte man på et tidspunkt afskedige koret. Derfor fik Ussing ideen

til et frivilligt kor af kirkegængerne, - (måske som det første af sin art?) og til at begynde med meldte der sig ca. 20 deltagere. "Og Jesuskirkens frivillige Kor fik gennem en lang Aarrække stor Betydning for Kirkens fuldtonende Lovsang".

Sognebevidsthed og menigheds-samfund

Ussing ønskede at styrke en sognebevidsthed i hovedstaden, som han havde oplevet på landet. At storbyen kræver en anden form for struktur end landet, var Ussing klar over skabte et problem. Han lagde vægt på, at man så vidt mulig knyttede sig til den menighed, man boede iblandt og ikke "zappede" rundt mellem sognene eller lod sin kirkegang være afhængig af præsten. Hvidovre sogn havde en ideel størrelse. For den passede med Kirkesagens princip om max. 5.000 mennesker for én præst. Med udgangspunkt og erfaring i sognet arbejdede Ussing meget konkret med tanken om et Menighedssamfund, som han definerede som "en Sammenslutning af troende og alvorligt søgende Mennesker, som i aandeligt Fællesskab vilde hjælpe hverandre frem ad Guds Vej og arbejde sammen for Guds Riges Komme i Valby".

Et kirkefondsmøde: bl.a. ses frk. Lilli Blædel, ekspeditionssekretær Carl Rasmussen, pastor Juhl, professor Westergaard, pastor Bonde Petersen, stiftsprovst Ussing og pastor Kr. Jensen.

Dannelse af Menighedssamfund med lægfolk som dominerende medlemmer tog sin begyndelse i 1893, ti år før Lov om menighedsråd blev vedtaget. Ussings ambitioner i kirkelivet gjaldt ikke ønsket om selv at få stor magt, men det gjaldt kirkelivet. Han fortæller i forbindelse med stillingen som stiftsprovst: "I 24 aar var jeg Præst i Jesuskirken, og var vokset saaledes sammen med Menigheden dér, at jeg overhovedet ikke tænkte at flytte derfra, saa længe jeg fik Lov at virke som Præst. Naar jeg saa alligevel efter Stiftsprovst Paullis død søgte Embedet ved Vor Frue Kirke i København, var det ikke af lyst til Forandring eller for at komme "højere op", men under en aandelig Nødelse ud fra Menighedstankerne".

Ussings ønske om at arbejde med Kirkesagens nye menighedstanker om lægfolkets ansvar og føre dette arbejde ind i den gamle by, hvor de nye tanker endnu ikke havde gjort sig gældende, fik ham til at søge stillingen ved Vor Frue Kirke. Han ønskede ikke at være reformator med færdige ideer. "Jeg overtog gerningen, tror jeg at

turde sige, i loyal Fortsættelse af, hvad der var arbejdet forud. Havde Herren Brug for noget nyt, maatte det udvikle sig stille ud fra, hvad Ordets Forkyndelse (saaledes som det var givet mig) maatte virke".

Morgenandagt i Domkirken

I Vor Frue Kirke, nuværende Københavns Domkirke, holdes daglig morgenandagt, som nu sendes i Radioens P1 kl. 8.10 - 8.30. Denne morgenandagt var Ussing og de øvrige præster

redvilligt at medvirke gratis. I Menighedssamfundet holdt vi Prøve paa de Korsvar, som Raasted havde komponeret, og nogle af vore Medlemmer var villige til at føre an i Sangen. Med Spænding lukkede vi op en Morgen i 1926 (29. november) og virkelig, der kom vist over 50, og snart mer end det dobbelte. Og det var den rigtige Slags Folk, Forretningsfolk, unge og ældre, Mænd og Kvinder paa Vej til deres Arbejde. Og de blev ved at komme. Og een Ting lærte de os. Vi syntes, de sad

"Gudstjenesten er ikke blot Ordets Forkyndelse. Sakramenternes Forvaltning er en Hovedside deraf".

ved kirken ophavsmænd til. "Med hensyn til Kirkens Brug rejste sig også hos os det Ønske at faa Kirken aaben om Hverdagen for Andagtssøgende".

For at få folk til at komme fandt de svaret: en "daglig Morgenandagt"! Præsterne udfærdigede "korte, stille, liturgiske Andagter". Ussing fortæller: "Jeg fik Lykke til at udarbejde en Prøve, og Organist Raasted tilbød be-

saa spredt i det store Rum og bad dem samle sig i Koret, men ikke en rørte sig. Det var tydeligt, at de netop vilde sidde spredt for hver især at have det saa stille som muligt". I visse tilfælde kom præsterne i kontakt med de andagtssøgende og erfarede, at mange ikke plejede at gå i kirke. "Da Radiofonien begyndte, lykkedes det energiske Radiolyttere, trods antikirkelig

Et møde på Kirkefondets kontor i 1930 mellem fire Kirkefondsfædre: H. O. Lange, P. D. Koch, Harald Westergaard og Henry Ussing.

Uvillie, at faa sat igennem, at Vor Frue Kirkes Morgenandagter blev et fast Led i det daglige Radioprogram".

Menighedens liv og opbygning

Ussings engagement i hovedstadens kirkeliv var først og fremmest et ønske om menighedens liv og opbygning, det vi i dag kalder "liv og vækst". Et liv og en opbygning, som havde trange kår både med hensyn til de alt for store sogne og for få kirker og med hensyn til det sjælesørgeriske og forkyndelsesmæssige problem med alt for få præster.

Menighedssamfundene skulle forstå deres sognearbejde som det åndelige ansvar for sognet, og da de lovbefalede menighedsråd blev valgt, bestod det lokale Menighedssamfund og -råd i begyndelsen af de samme mennesker, men Ussing skriver om sin tid i Jesuskirken, at "*Dog var vi hos os straks på det rene med, at de to Raads Virksomhed maatte holdes hver for sig, da de lovbefalede Menighedsraad kunde skifte Personer og Præg ved Valgene hvert fjerde Aar*".

Ussing havde en bred forståelse af, hvad menighed er. Han havde udsyn og blik for, hvad der måtte gavne hele folkekirken og advarede mod en ghetto-dannelse af menighedssamfundene. Han tolkede ordet Menighed som mere end de små lokale sammenslutninger.

Han skriver om "*Herrens Menighed*", at den "*betegner den ene hellige,*

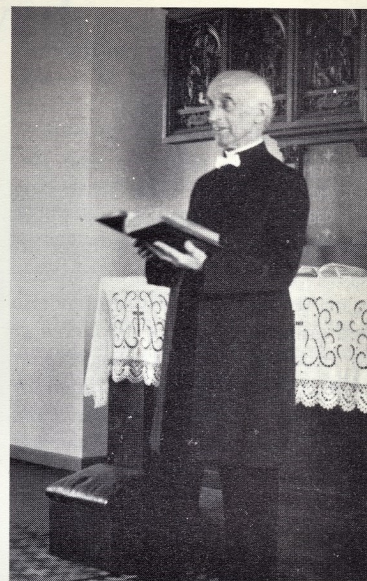
Ingen form uden indhold

Ussing bekymrede sig meget om form og indhold i menighedslivet, og advarede mod at lade formen og organisationen have værdi i sig selv i stedet for at tro på Ånden, der levendegør, og som alene kan bevare livet. Han sammenlignede dette med forholdet mellem liv og lære. "*Den sande Lære udformes i Dogmer, og de har deres store Værdi som Livets Former, men fastholder man ensidigt Dogmeformen, kommer der en Dag, da Livet kan synes at have forladt Dogmerne*".

For Ussing var der intet menighedsliv uden gudstjenesten, som afgjort måtte være udgangspunktet for arbejdet i sognet. "*Gudstjenesten er ikke blot Ordets Forkyndelse. Sakramenternes Forvaltning er en Hovedside deraf*".

Kirkens mund og mæle

Ussing hørte til den indremissionske fløj og vækkelsessiden i dansk kirkeliv. I slutningen af forrige århundrede, da han fremkom med sine menighedstanker, var det naturligt at tale om de troende og vakte i modsætning til de vanekristne. Han og andre ligesindede kirkefolk måtte forholde sig skarpt i modsætning til tidens fritänkere, rationalismens kulturelite, marxistiske materialister og Socialdemokratiets kirkehad. Man levede i en opbruddets tid med store sociale omvæltninger, arbejdsløshed og dyb social nød. Det var vigtigt for ham, at kirken vågnede

Stiftsprovst Ussing i funktion.

gede bærere af menighedslivet, når de blev valgt efter politiske hensyn og ikke personligt behøvede at dele kirkens tro, endsiige være medlemmer af folkekirken.

Ussings erindringsbog fra 1940 vidner om en mand, der både havde sans for den kirkehistoriske sammenhæng, tidernes skiften og folkekirkens udvikling, som han i høj grad selv har været med til at præge. Han er klar over, at man ikke som før kan skelne så skarpt mellem tro og vantro, mellem Guds børn og verdens børn. Han ser, at der kræves anderledes handling og anderledes måde at forholde sig til kirke og menighed på. Han taler om den "åbne Dør" i forståelse for, at barnedåben er den ydre tilslutning til kirken. Der skal dog være en grænse for åbenhed. Det personlige forhold til det nye liv i Jesus Kristus må kendetegne kirkens rummelighed. Han fastholder sit syn på vigtigheden af den levende menighed, som det åndelige fællesskab, der under Guds Ånds ledelse kan blive et udtryk for den ene hellige almindelige kirke i vort land.

Forskellige og dog ét!

Ussing havde sans for de kristne kirkesamfundes forskellighed, som forskellige grene på Jesu Kristi kirke. Dette syn på forskelligheden kom også til udtryk overfor de folkekirkelige

"Både Lav-, Høj- og Bredkirke har en Mening i Arbejdet for Gudsriget - vi er alle Guds Medarbejdere på Opførelsen af Guds Tempel".

almindelige Kirke, i hvilken alle Enkeltmenigheder har deres Plads som Grene paa den ene Stamme. Derfor har de mange Smaasamfund ikke lov til at have nok i deres indre Samliv; de har Del i Ansaret for Kirkens Fællessliv. Og Enkeltmenighederne skylder ikke blot at løse deres stedlige Opgave, men efter Evne at være med i det Arbejde, som i den paagældende Tid lader sig gøre for det store fælles Maal".

op og fik mund og mæle. Kirken skulle gøres ansvarlig bevidst overfor kirkens grundvold, Jesus Kristus, og overfor folket, som skulle vækkes til tro og engagement i kirkens tjeneste i menighedslivet og det kristelige, sociale arbejde.

Ussing forholdt sig kritisk til forholdet mellem stat og kirke. Han ønskede ikke nogen adskillelse, men han gjorde hele tiden opmærksom på det problem, om statens ledere var beretti-

retninger betegnet som Lav-, Høj- og Bredkirke. Alle sider af det folkekirkelige spektrum har Gud en mening med i arbejdet for Gudsriget. Alle er vi Guds medarbejdere på opførelse af Guds tempel dvs. kirkens arbejde. Hovedhjørnesteinen er Jesus Kristus og den grundvold, som bærer hele kirkebygningen. For Lavkirken ligger arbejdet i det lave gennem omvendelse og tro ved en åndelige livsforbindelse med grundvolden. "For Højkirken er det Hovedsagen, at Bygningen løfter sig mod det Høje for at give Rum for den store Tilbedelse". - "Bredkirken har sit Liv i selve Templet, men har særlig interesse for Tempelpladsen udenfor og finder sine særlige Opgaver i at samle Folket om Helligdommen gennem de forskellige Forgårde".

Liv og vækst

Sin Langfredagsteologi og bundetheden til Kierkegaard fastholdt Ussing indtil sin død. Det er her, Kirkefondet adskiller sig fra Ussing i dag, hvor Grundtvigs påske- og ikke mindst pinseglæde i høj grad har sat sit præg.

Henry Ussing flankeret af pastor Ingemar Petersen, dr. H. O. Lange, pastor Kr. Jensen og lærer Lovmand Mikkelsen - 1928.

Med Ussings menighedssyn om lægfolkets engagement i menighedslivet med udgangspunkt i et åndeligt fællesskab, er der meget, der leder frem til Kirkefondets arbejde i dag, hvor vi ønsker at give menighedsrådene redskaber til at forstå og arbejde på menighedsrådsløftet om at skabe gode

vilkår for den kristne menigheds liv og vækst. En forståelse for, at det ikke kun er de ydre rammer, der skal vedligeholdes, men også det indre, åndelige liv i troen på Jesus Kristus, der skal opbygges. I nutidig jargon: Liv og vækst.

Stiftsprovst Henry Ussings begravelse, november 1943.